

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. V св. 5-6

БЕОГРАД 1954

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : О упрошћавању поделе на слоге	151
2. <i>М. Стевановић</i> : Напоредна употреба инфинитива и презента са свезицом <i>да</i>	165
3. <i>Др. Милка Ивић</i> : Узрочне конструкције с предлозима <i>због, од, из</i> <i>у савременом књижевном језику</i>	186
4. <i>А. Панов</i> : Из термилошке биљезнице	195
5. <i>М. С. М.</i> : Бундева, тиква, дулек и др.	200
6. <i>М. Ајановић</i> : „Независно“ сложене реченице и однос простих реченица у њима	206
7. Језичке поуке	

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Наука Радика

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1954

Штамперија и књиговезница Српске академије наука, Космајска бр. 28

БУНДЕВА, ТИКВА, ДУЛЕК И ДР.

(Једна термиолошка анкета)

Приликом обраде значења речи *бундева* за велики Речник српскохрватског језика показало се да у речницима, терминологијама и ботаникама постоји доста неслагања, па и непотпуности и нетачности у дефинисању оних баштенских врежастих биљака које доносе крупан, округло или дугуљаст плод, мркожуте, рапаве или беле, глатке коре, што служи за храну људима и стоци, а које се зову *бундева*, *тиква*, *дулек*, *мисирача*, *лудаја*, *јурџет* или *друкчије*. Невоља је у томе што у грађи Лексикографског одека Института за српски језик САН нема описа тих биљака покупљених из народа, а сами научни латински називи нису довољни да се тачно одреди шта је која од ових биљака, јер се већином један исти назив употребљава у једном крају за једну, у другом за другу биљку и обрнуто, иста биљка различно се назива у разним крајевима. Ево како то изгледа у Вукову речнику (III издању);

бундева f (pl. gen. бундева) der Kürbis, cucurbita melo Linn. [cf. тиква 2, мортубака: 1) cucurbita перо L. cf. варењака, лудаја, лудара 1, мекокорка, тврдокорка 2. — 2) cuc. перо L. var. 1, cf. бијела бундева, бугарка 2, будимка 2, бескорка 2, дулек, мачванка 2, мисирача, пеца. — 3) cuc. перо L. var. 2. cf. јурџета. — 4) vide тутлић, cuc. ovifera L.].

Овде је Вуково само оно што је у првом реду, а све што је у угластој загради унели су приређивачи трећег издања Рјечника, допунивши Вукову дефиницију речи *бундева* си-

нонимним речима које је сам он унео у Рјечник. Али чини се да та допуна није беспрекорна, јер напр. речи под 1) треба да значе оно што се зове *црна (свињска) бундева*, а пошто су под 2) називи за белу бундеву, онда не може бити тачно да се црна бундева зове и *тврдокорка* и *мекокорка*, јер само бела бундева има меку кору. Међутим, у Вукову Рјечнику под *мекокорка* стоји: „(у Јадру) бијела бундева (у које је кора мека)“, а редактори су додали: *vide бундева 1*“, тј. *Cucurbita* *perо*, што треба да је црна бундева. Код речи *тврдокорка* не каже се где се говори, него се само упућује на *бундева (1)*.

Да би у будућем Речнику уз сваку ову реч био дат не само правилан опис њен с тачним научним именом, већ и њен завичај, молимо наше читаоце да нас обавесте који се од ових имена употребљава у њихову крају и шта управо означаје. Ако за исту биљку има више назива, треба да их запишу уз главни назив. Овде се сви називи наводе азбучним редом, с подацима које има Лексикографски отсек.

бундева, баштенска врежаста биљка из фамилије *Cucurbitaceae*, округла или дугуљаста плода, која служи за храну људима и стоци. Бундева се јавља у више врста, а то су:

а. *бела бундева*, *Cucurbita perо*, обично дугуљаста плода, глатке беле коре; служи као храна људима.

б. *црна (свињска) бундева*, *Cucurbita melоperо*, округла плода, мрке или жуте, тврде и рапаве коре; служи као храна стоци, али је једу и људи, кувану или печену.

Обе ове врсте зову се тако у Западној Србији и Срему, а да ли је још где тако зову треба да покаже анкета.

в. *јургета*, по Вуку *Cucurbita perо*, var. 2);

г. *тутлић*; *Cucurbita ovifera* (Вуков Рј.). Нема података где се тутлић зове бундева.

Белдџорка. У збирци речи Борјановића, коју има Лексикографски отсек, тако се зове бундева (и диња) беле коре. У Вукову речнику нема те речи. Потребно је утврдити где се употребљава.

Бесџорка. У Вукову Рјечнику стоји да се тако зове бела бундева и упућује се на мисирачу, али се не казује где се тако зове.

Бугарка. Вук ову реч упућује на *бундеву* (2), тј. на *белу бундеву*, без разлике где се говори, али под речју *пеца* каже да се у Срему бела бундева зове бугарка.

Будимка. Вук каже да се у Босни тако зове *бела бундева*. Али у коме делу Босне? То није речено.

Бућа, буча. Вук каже да се реч буча употребљава у Дубровнику, али она значи округлу боцу, обично оплетену; тзв. балон. Код Шулека, у „Југословенском именику биља“ и *буча* и *бућа* значе (око Загреба) исто што *Cucurbita* *perо*, па се тамо наводе називи неких врста и подврста: *беленција*, *бескорка*, *бујача*, *дјевењача*, *дублек*, *думлек*, *ваљанка*, *куваница*, *рачанка*, *сладница*, *тврдокорка*, *фриганица*, *цокла*.

Варењака. Код Вука стоји да се тако зове у Рисну „*тиква* која се вари за јело“, и упоређује се с називом *јургет*.

Дјевењача. Забележена је код Шулека према Белостенчеву речнику и значи *Cucurbita longa et exilis*, тј. ваљда *јургет*.

Долма. У Кувару К. П. Мицине бела бундева се зове и *долма*.

Думлек. Код Вука се та реч само упућује на *бундеву* (2), јер у II издању Рјечника није ни било те речи на свом месту, већ само под речју *бундева* као њен синоним. А тамо стоји да је то исто што и *бела бундева*, *Cucurbita perо*, var. 1. Није речено где се та реч употребљава. Познато нам је да се она говори у неким крајевима Србије. У Милићевићевој Кнежевини Србији, стр. 178, из једне наведене здравице види се да се Чачак поноси дулецима. Потребно је утврдити у којим се крајевима говори и да ли се говори и ван Србије.

Јургеџ(а). Вук каже да је то „*дугачка тиква*, која се зелена куха и једе, *Flaschen-Kürbis, cucurbitae genus*“ и упућује на реч *тиква*, где се поред разних биљака, одн. њихових плодова које се тим именом називају наводи под д) „*јургета* (*Trompeten-Kürbis*), она је врло дугуљаста и на земљи не може друкчије стајати до полошке; *јургете* зелене по варошима надијевају са месом и кухају за јело, а у Србији по селима ја сам гледао и овијех тикава сухи-

јех гдје су мало више од сриједе пробушене и објешене те се у њима што држи нп. со итд.“ Из овога се не види где се зове јургета и да ли се тако зове и у Србији. Према овоме опису, то је подврста биљке која се научно зове *Cucurbita lagenaia*, тј. тиква, која највише служи као суд за воду, а не она што је сродна с краставцем, а личи на дугуљасту црну бундеву. Потребно је, дакле, утврдити где се све употребљава тај назив и која се биљка тако зове.

Куваница. М. Марковац у књизи „Село и сељаци у Славонској Посавини“ бундеву црну, свињску зове и *куванница*. Зове ли се тако још гдегод?

Лудаја, лудара. Код Вука стоји да се ове речи употребљавају у Срему и да значе исто што и бундева 1., *Cucurbita péro*, тј. *црна бундева*. Према нашим обавештењима у Срему се те речи не употребљавају, а у Банату само лудаја.

Мачванка. Вук каже да се у Јадру тако зове бела бундева. Да ли још где?

Мекдџорка. Тако се, по Вуку, у Јадру зове бела бундева.

Мисирача. Код Вука је то бела бундева, али не стоји где се говори, а код Шулека то је *црна бундева*, *Cucurbita melopero*, и то у Босни. И у Ристић-Кангргином речнику ова реч се упућује на *црну бундеву*. Код Даничића (Ситнији списи, стр. 87) стоји: „Наш народ ... бијеле бундеве зове мисираче“, али се не види где. Из грађе коју има Лексикографски отсек из Босанске Крајине излази да је мисирача назив и за белу и за црну бундеву.

Моршубака. У Вукову Рјечнику за ову реч каже се да се говори у Грбљу (Бока) и да је то „некаква тиква, бундева“.

Пџца. Вук каже да се тако у Рудничкој нахији зове бела бундева. Према нашим подацима, у Качеру се тако зове *црвени дулек* (по Јеремији Павловићу), али се не види је ли то она свињска бундева жутоцрвене коре или црвенкаста бела бундева.

Печенка. У Југоисточној Србији тако се зове бела бундева.

Тврдокрка. Према Вуку то је исто што и *црна бундева*, али се не види где се говори.

Тиква. У Вукову Рјечнику стоји да се тако зове 1. биљка чије је научно име *Cucurbita lagenaria*, немачки *Flaschenkürbis*, а да је има „од много руку“, и то: „а) тиква водена [cf. загрљача], која је у дну широка, по том горе сужена па опет мало у дугуљ раширена; одоздо је затубаста да може управо стајати на земљи; пошто се осуши, пробуши се одозго и извади се из ње семе и сало, па се онда у њој носи вода свезавши је узицом ондје гдје је сужена“ [Даље каже да се једна врста зове *барутна тиквица*, јер је раније служила да се у њој о појасу носи барут]. „б) *врг* или *крбањ*, који је у дну такође широк, али има држак танак и једнак: овом се тиквом, пробушивши је са стране, захвата и пије вода, а кашто и вино. в) *натеза* или *натезача*; она је доље округла и дугуљаста, али има врло дугачак држак. г) *плосна*, која је плосна готово као плоска; она се пробуши са стране па се у њој носи ракија и друго пиће. д) *јургета* (*Trompeten-Kürbis*).“ [Даљи опис дат је напред код ове речи]. „2. гдјекоји зову и бундева тикве. 3. *дивља тиква* (у Дубровнику) *Vryonia doica*. 4. *дебела тиква*, *Vryonia alba*.“ Последње две су врсте репе.

Из Вукова описа речи *тиква* види се да он овај назив придаје биљци чији осушен плод, пошто му се извади месо и семе, служи као суд, а само узгред спомиње да понеко тако зове и бундеву. Он се притом руководио говором Западне Србије, где тиква има само прво значење. Али је потребно утврдити географску распрострањеност тога значења, као и употребе тога назива у значењу *бундева* или нечега сличног. Јер назив *тиква* у многим крајевима (нпр. у Источној Србији, Херцеговини и Ц. Гори, па и у Хрватској и Далмацији) има најшире значење, обухватајући и *Cucurbitaceae* и њихов род који носи родовско име *Cucumis*. Ако треба ближе одредити врсту, додаје се уз то име нека одредница, као: *тиква водењача*, *тиква судњача* и сл. Само у Западној Србији, Срему и, можда, у Источној Босни, реч *тиква* без икакве одреднице, има оно прво значење.

Тушлић. Код Вука је овом речју обележена подврста бундеве, с научним називом *Cucurbita ovifera*. То је врежаста биљка као и бундева, само јој је плод мален, јајастог облика глатке коре, а осушен служи као украс или као суд за ношење соли, јела и др. Тако се зове у Зап. Србији.

Шућур, *шућурица*, *шућурка*, *шућурак*. Код Вука прве две речи значе исто што и *тутлић*, а према подацима које имамо и друга два назива употребљавају се за исту биљку у Источној Србији и Поморављу.

Дублека (*думлека*). У Славонији значи исто што и *дулек*, одн. *мисирача* или *бундева*, али се из наше грађе не види да ли значи и *белу* (мекокорку) и *црну* (тврдокорку) *бундеву*.

Институт за српски језик биће захвалан сваком оном читаоцу који му пошаље тачна обавештења о овде наведеним називима и о другим, ако знају за њих.

М. С. М.